

Υποστράτηγος Charles Vyvyan, CB, CBE.

Το επεισόδιο της Κέρκυρας, 1946 **slide 1**

Την Τρίτη, 22 Οκτωβρίου 1946, κάτω από ένα θαμπό, γκρίζο ουρανό, τέσσερα πλοία του Βρετανικού Βασιλικού Ναυτικού (BBN) απέπλευσαν από το λιμάνι της Κέρκυρας **slide 2** με πορεία προς Βορρά. Επικεφαλής της νηοπομπής ήταν το καταδρομικό HMS **Mauritius**, **slide 3** φέροντας τον επισείοντα του Υποναυάρχου Harold Kinnahan, **slide 4** διοικητή της 1^{ης} Μοίρας Καταδρομικών. Πεντακόσιες γιάρδες πίσω από την ναυαρχίδα ακολουθούσε το HMS **Saumarez**, **slide 6** αντιτορπιλικό επικεφαλής του στολίσκου και, σε απόσταση δύο μιλίων, άλλο ένα καταδρομικό, το HMS **Leander** **slide 7** και ένα δεύτερο αντιτορπιλικό, το HMS **Volage**. **slide 8**

Σας δείχνω αυτές τις φωτογραφίες για να σημειώσω ότι αναφερόμαστε σε σημαντικά πολεμικά του Βρετανικού Βασιλικού Ναυτικού – ένα από τα καταδρομικά ήταν το δεύτερο σε μέγεθος στον Στόλο – τα οποία είχαν ενεργό συμμετοχή στις πρόσφατες πολεμικές επιχειρήσεις από τις οποίες είχαν μοιραστεί πολλά τιμητικά διάσημα.

Είχαν αφιχθεί στην Κέρκυρα πέντε μέρες νωρίτερα, ως στολίσκος του 24μελούς Μεσογειακού Στόλου του BBN. **slide 10** Ο Στόλος είχε αποπλεύσει από την Μάλτα στα τέλη Σεπτεμβρίου και είχε συγκεντρωθεί στο Ναύπλιο πριν διαχωριστεί σε μικρότερες μονάδες για διεξαγωγή ασκήσεων. Επρόκειτο να επανασυνδεθούν στον κόλπο του Αργοστολίου, **slide 11** στην Κεφαλονιά, για την ετήσια Regata του Στόλου. Στο διάστημα της παραμονής τους στην Κέρκυρα τα πληρώματα του στολίσκου αφοσιώθηκαν στην συντήρηση και ανανέωση της εμφάνισης των πλοίων τους, απολαμβάνοντας τις χαρές που προσφέρει το νησί και την φιλοξενία των κατοίκων του. Το βράδυ μάλιστα της παραμονής του απόπλου, ο Ναύαρχος Kinnahan έδωσε δεξίωση επί του HMS **Mauritius** για τον εορτασμό της επετείου της ναυμαχίας του Trafalgar το 1805, μιας από τις περιφημότερες νίκες του BBN. Παρευρέθηκαν όλες οι σημαίνουσες προσωπικότητες του νησιού, ανάμεσα στις οποίες, είμαι βέβαιος, πολλοί από τους παππούδες, γονείς και παλαιότερα μέλη των οικογενειών σας!

Δεκατέσσερις ώρες αργότερα, στις 6:00 του επομένου πρωινού, η σκηνή ήταν εντελώς διαφορετική. Κατά τις πρώτες πρωινές ώρες άλλης μιας γκρίζας μέρας, το HMS **Volage** εμφανίστηκε από Βορρά να πλέει αργά προς το λιμάνι με την πρύμνη μπροστά, ρυμουλκώνοντας, πάλι με την πρύμνη μπροστά, το HMS **Saumarez**. Καθώς τα δύο σκάφη πλησίαζαν το λιμάνι, φαινόταν ότι η πλώρη του HMS **Volage** **slide 13** είχε εξαφανιστεί σαν να είχε κοπεί από γιγαντιαίο πριόνι, ενώ η πλώρη του HMS **Saumarez**, **slide 14** ένα διεστραμμένο ερείπιο, ήταν μισοβυθισμένη. Αγκυροβόλησαν στο λιμάνι, μαζί με τα καταδρομικά HMS **Mauritius** και **Leander** που είχαν περιπλεύσει ταχύτατα το νησί από τα δυτικά και, συνοδευόμενα από το αεροπλανοφόρο HMS **Ocean**, επιστράτευσαν τα ιατρικά και μηχανικά τους μέσα για να έλθουν σε βοήθεια των κτυπημένων πλοίων.

Πώς άραγε συνέβη αυτή η δραστική αντιστροφή της κατάστασης στο διάστημα μερικών ωρών; Για την απάντηση σε αυτό θα πρέπει να γυρίσουμε έξη μήνες πίσω, στον Μάιο του 1946, όταν σκάφη του Στόλου της Μεσογείου είχαν αναπτυχθεί στο Βόρειο Στενό της Κέρκυρας. Στη διάρκεια του Πολέμου, οι Γερμανοί είχαν εγκαταστήσει **slide 16** δύο μεγάλα ναρκοπέδια για τη φύλαξη του Στενού. Είχαν όμως αφήσει ένα φαρδύ διάυλο ενός μιλίου για την ασφαλή διέλευση των πλοίων τους. Μετά την υποχώρησή τους, το 1944, οι

Βρετανοί ανέλαβαν την ευθύνη στην περιοχή. Πραγματοποίησαν έλεγχο ακίνδυνου περάσματος από τον δίαυλο και τον δήλωσαν ασφαλή για την ναυσιπλοΐα.

Στις 15 Μαΐου 1946, μian ηλιόλουστη μέρα, δύο καταδρομικά του BBN, τα HMS **Orion** και **Superb**, slides 17 and 18 διατάχθηκαν να διαπλεύσουν το Στενό από Βορρά προς Νότο. Λόγω της μορφολογίας της κερκυραϊκής ακτής, η οποία προβάλλει απαλά προς την Αλβανική, ο καθαρισμένος από νάρκες δίαυλος βρίσκεται, σε ορισμένα σημεία, ειδικά στην περιοχή του κάβου Denta, στο νότιο άκρο του όρμου των Αγίων Σαράντα, πολύ κοντά σε Αλβανικά εδάφη. Στις 08:30' τα δύο πολεμικά, εισερχόμενα από τα βορειοδυτικά, πήραν την σχεδόν 90° μοιρών στροφή προ τα δεξιά, επιβεβλημένη λόγω της διαμόρφωσης του βυθού. Και σχεδόν αμέσως, ένα μέλος του πληρώματος διέκρινε ένα μικρό σύννεφο άσπρου καπνού στην πλαγιά της Αλβανικής ακτής που μετέπειτα εντοπίστηκε ως Λιμιόνι. Άκουσε λίγο μετά την εκπυρσοκρότηση, «μάλλον σαν εξάτμιση αυτοκινήτου» σκέφτηκε. Ακολουθήθηκε από δεύτερη. Συνολικά, όπως αξιολογήθηκε στη συνέχεια, ακούστηκαν δώδεκα βολές των 4" ιντσών αλλά χωρίς εντοπισμό του σημείου πτώσης. Τα βλήματα θα είχαν πέσει πολύ πίσω από τα δύο πλοία, τα οποία είχαν αυξήσει την ταχύτητά τους πλέοντας προς το λιμάνι της Κέρκυρας.

Ήταν ένα επεισόδιο, μια προσβολή προς το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό, η οποία ήταν δύσκολο να εξηγηθεί τόσο στο Επιτελείο του Στόλου όσο και στο Ναυαρχείο (Whitehall) στο Λονδίνο. Όμως, για πολιτικούς όσο και διπλωματικούς λόγους του δόθηκε ελάχιστη δημοσιότητα. Ακολούθησε η αναπόφευκτη ανταλλαγή διακοινώσεων με τις οποίες το Ηνωμένο Βασίλειο επέμενε στο ότι το Στενό αποτελούσε διεθνή δίαυλο ελεύθερης πλεύσης και δήλωνε ότι, αν στο μέλλον ένα Βρετανικό πολεμικό δεχόταν βολές από παράκτιο πυροβολείο, αυτές θα απαντηθούν. Η Αλβανία, προβάλλοντας τον ισχυρισμό ότι επρόκειτο για παρανόηση, επέμεινε ωστόσο ότι όλα τα ξένα πλοία, είτε πρόκειται για πολεμικά είτε για εμπορικά, οφείλουν να πάρουν άδεια πριν πλεύσουν σε περιοχή βάθους τριών μιλίων από τις ακτές της.

Περιττό να πούμε ότι κανείς στον Στόλο ή στο Ναυαρχείο δεν μπορούσε να διανοηθεί πως μια τόσο μικρή χώρα, στερούμενη ναυτικού και αεροπορίας, θα σκεπτόταν να αναμετρηθεί με την δύναμη του BBN! Ωστόσο, λήφθηκαν μέτρα μεταξύ του Ναυαρχείου και του Στόλου στη Μάλτα για να δοκιμαστεί αυτή η πρόθεση! Η ανησυχία στο Λονδίνο, όπου μια νέα Εργατική κυβέρνηση είχε εκλεγεί πρόσφατα, εκφράστηκε με την άποψη ότι η Αλβανία δεν θα έπρεπε απαραίτητα να προκληθεί. Ανταλλαγή πρέσβων ήταν επικείμενη και ταυτόχρονα η Βρετανική Κυβέρνηση επιθυμούσε σφόδρα να προωθήσει την επιτυχημένη εγκατάσταση «νέων» εθνών στην Ευρώπη - όπως βεβαίως και αλλού. Ενόσω το Ναυαρχείο είχε το φόβο να μην επιδεινωθεί υπέρ το δέον αυτή κατάσταση, ο Ανώτατος Διοικητής του Στόλου, Ναύαρχος Sir Algernon Willis, slide 20 αποφάσισε να ξεκαθαρίσει την υπόθεση στέλνοντας μερικά πολεμικά να διέλθουν το Στενό. Έστειλε σήμα στο Ναυαρχείο την 22^α Σεπτεμβρίου ότι «επιθυμία μου είναι ο Ναύαρχος Kinahan, φέρον το επισείοντά του επί του HMS **Mauritius**, ακολουθούμενου από το HMS **Leander** και δύο αντιτορπιτικά, να πλεύσουν μέσω του Στενού κατά την αναχώρησή τους από την Κέρκυρα την 22^α Οκτωβρίου»

Θα έπρεπε εδώ να σημειωθεί ότι τα πολεμικά του Βασιλικού Ναυτικού, όπως και το Ναυαρχείο, απασχολούσε μόνον η περίπτωση να βληθούν από παράκτια πυροβολεία. Κατά συνέπεια δεν ανέπτυξαν μέτρα προστασίας κατά ναρκών ή συρόμενους πλωτήρες ναρκαλιείας. Βεβαίως, ο Ναύαρχος Willis δήλωσε αργότερα ότι «... δεν έβλεπα το λόγο εκείνη τη στιγμή, ούτε και σκέφτηκα άλλον στη συνέχεια, για τον οποίο οιοσδήποτε θα

υποπτευόταν πως οι Αλβανοί θα τοποθετούσαν νάρκες ή θα έβαζαν άλλους να τις τοποθετήσουν...». Αυτό σίγουρα υποδεικνύει μια κάποια έλλειψη ανησυχίας εκ μέρους του Ναυάρχου, ιδιαίτερα καθώς τα πλοία του είχαν ερευνησει και καθαρίσει τον δίαυλο από νάρκες που θα είχαν τοποθετήσει οι Γερμανοί. Και βεβαίως, όπως διαπιστώθηκε εκ των υστέρων κατά τη διάρκεια της διαδικασίας στο Διεθνές Δικαστήριο, η Αλβανία είχε πράγματι κανονίσει για την πόντιση αριθμού ναρκών από το Γιουγκοσλαβικό ναυτικό την εβδομάδα που προηγήθηκε της διέλευσης των πολεμικών του BBN.

Ας στραφούμε τώρα στα όσα συνέβησαν στη θάλασσα μετά τον απόπλου των τεσσάρων πολεμικών από τη ράδα της Κέρκυρας, στις 13:30' της 22^{ας} Οκτωβρίου – και σας καλώ να φανταστείτε ότι είστε ο Ναύαρχος επί του HMS **Mauritius** με τα HMS **Saumarez**, **Leander** και **Volage** να ακολουθούν.

Ως Διοικητής είστε ενήμερος της φύσης της αποστολής σας και σας απασχολεί η περίπτωση να βληθείτε από τα παράκτια πυροβολεία. Μολονότι είστε ενήμερος της προσπάθειας εκκαθάρισης του διαύλου την προηγούμενη χρονιά, δεν υπήρχε ένδειξη ότι θα υπήρχε κίνδυνος από νάρκες. Συνεπώς κανένα από τα πλοία σας δεν ανέπτυξε μέτρα προστασίας κατά ναρκών ή έσυρε πλωτήρες ναρκαλιείας. Στις 14:45' βρίσκεστε απέναντι από την άκρη Denta **slide 22** και σημαίνετε την στροφή σας αριστερά, ακολουθούμενος από το HMS **Saumarez**, φροντίζοντας να συνεχίζετε να παραμένετε μέσα στον καθαρισμένο διάδρομο. Στις 14:53', έξι λεπτά μετά την στροφή αριστερά, μια γιγαντιαία έκρηξη γίνεται κάτω από το HMS **Saumarez** **slide 24** τινάζοντας την πλώρη του στον αέρα. Ξεσκίζει την δεξιά πλευρά του σκάφους και αφήνει την πλώρη μια μάζα στριμμένων και μπερδεμένων μετάλλων. Η έκρηξη καταστρέφει τις δεξαμενές καυσίμου και βλέπεις τον πυκνό, μαύρο καύσιμο **slide 25** να παρασύρεται από τον κυματισμό της έκρηξης στα κατεστραμμένα διαμερίσματα του πλοίου, προσθέτοντας τον κίνδυνο φωτιάς στο ήδη θανάσιμα πληγωμένο σκάφος. **slide 26** Υπήρξε άμεση υπόθεση ότι το πλοίο είχε βληθεί από τα παράκτια πυροβολεία - και αργότερα σας αναφέρθηκε ότι ένας παλαίμαχος, ο οποίος είχε πείρα πολλών συμβάντων κατά τον πόλεμο, όταν είδε ένα νεαρό αξιωματικό που δεν είχε την ίδια πείρα να φορά το κράνος του, τον συμβούλεψε «θα καθόμουν επάνω του στη θέση σας, Κύριε, δεν ήταν οβίδα, ήταν νάρκη».

Ενόσω η κατάσταση στο ίδιο το HMS **Saumarez** ήταν εξαιρετικά σοβαρή - ο κυβερνήτης του, Πλοίαρχος William Selby, είχε δώσει αναφορά για νεκρούς και τραυματίες, ελάχιστη κινητήρια δύναμη, δυσχερείς επικοινωνίες - συνεχώς αυξανόμενη ανησυχία σου ήταν ότι το κτυπημένο πλοίο, χωρίς κινητήρια δύναμη, θα παρασέρνονταν προς την Αλβανική **slide 28** και πιθανά εχθρική ακτή. Αποκλείοντας κάθε άμεση ενέργεια προς την Αλβανική πλευρά, διατάξεις το HMS **Volage**, ουραγό του στολίσκου, να ρυμουλκήσει το κτυπημένο. Το καταδρομικό HMS **Leander**, έχοντας υπερβολικά μεγάλο βύθισμα ώστε να μπορεί να προσφέρει άμεση βοήθεια, θα πλεύσει με την μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα βόρεια και δυτικά δια μέσου του στενού ώστε να οργανώσει την αναγκαία ιατρική και μηχανική υποστήριξη.

Πληροφορείσαι ότι το HMS **Volage** πλησιάζει το HMS **Saumarez**, τώρα επικίνδυνα κοντά σε ύφαλο όπου το βάθος είναι μόνο 12 πόδια (περ. 4 μέτρα), βάθος αρκετά ρηχό ώστε να κινδυνεύουν να προσαράξουν και τα δύο σκάφη. Επί πλέον έχει να προχωρήσει στη ρυμούλκηση και να πλεύσει μέσα σε μια κόλαση φωτιάς πετρελαίου – πράγμα που καταφέρνει με δεύτερη προσπάθεια, δένοντας κάβο στην πρύμνη του πληγωμένου πλοίου. Αργά-αργά, πρύμνη με πρύμνη, τα δύο αντιτορπιλικά σέρνονται πίσω στον δίαυλο,

απομακρυνόμενα από την Αλβανική ακτή. Η κατεστραμμένη πλώρη του HMS *Saumarez*, ημιβυθισμένη στα νερά, ανατρέπει την ισορροπία του σκάφους με αποτέλεσμα να ακολουθείται μια δύσκολη και ανησυχητική πορεία zig-zag. Ύστερα, στις 16:15', συμβαίνει μια δεύτερη ισχυρότατη έκρηξη. Στο πλήρωμα του HMS *Volage* φάνηκε ότι ολόκληρο το πρωραίο τμήμα του πλοίου τους απλά εξαφανίστηκε. Είχε πράγματι κτυπήσει σε νάρκη. Μεγάλα μεταλλικά κομμάτια έπεσαν πάνω στη γέφυρα, θύρες ξηλώθηκαν από τις αναρτήσεις τους, ζαλισμένα μέλη του πληρώματος εμφανίστηκαν από τους κάτω χώρους – και επιπλέον ο κάβος ρυμούλκησης κόπηκε. Παρ'όλα αυτά, μέσα σε 15' λεπτά ο κυβερνήτης, Αντιπλοίαρχος Reggie Paul, παρά τις ζημιές στο πλοίο του, αποφασίζει να ρυμουλκήσει και πάλι το HMS *Saumarez*. Αυτή τη φορά το δικό του σκάφος είναι ασταθές από τη μάζα στριμμένων σιδηρικών της πλώρης του που σέρνονται στα νερά. Οπότε έχει να πλεύσει νότια, με την πρύμνη μπροστά και με ταχύτητα περίπου δύο μιλίων την ώρα, πίσω μέσω του διαύλου προς την Κέρκυρα και την ασφάλεια.

Στο μεταξύ συγκεντρώνεις βοήθεια. Έχεις ήδη στείλει το HMS *Leander* με την ανώτατη ταχύτητα πίσω στην Κέρκυρα, μέσω της δυτικής ακτής του νησιού. Και ακολουθείς επί του HMS *Mauritius* μόλις βεβαιώνεσαι ότι τα δύο κτυπημένα πλοία δεν κινδυνεύουν πλέον. Έχοντας συζητήσει την κατάσταση με των Ανώτατο Διοικητή, κανονίζεις να έλθει στην Κέρκυρα και το αεροπλανοφόρο HMS *Ocean* με τις πυροσβεστικές και ιατρικές του δυνατότητες υποστήριξης. **Slide 30** Να σπεύσει επίσης το αντιτορπιλικό HMS *Raider* να συναντήσει τα HMS *Saumarez* και HMS *Volage* ώστε να προσφέρουν πιο άμεση πυροσβεστική βοήθεια.

Στις 2:00 το μεσημέρι βρίσκεσαι πίσω στο λιμάνι της Κέρκυρας συντονίζοντας βοήθεια από το HMS *Mauritius*. Κατευθύνεις το HMS *Leander* **slide 32** να ρυμουλκήσει και τα δύο κτυπημένα πλοία, ενόσω το HMS *Ocean* αναλαμβάνει την ευθύνη για τους τραυματίες.

Στις 3:00 το απόγευμα τα δύο αντιτορπιλικά βρίσκονται ασφαλή στο λιμάνι. Τα επισκέπτεσαι, μιλάς με τα πληρώματα και ξεκινάς την δύσκολη αποστολή της φροντίδας για τους νεκρούς; 44 συνολικά απώλειες κατά τη διάρκεια του επεισοδίου ή λίγο μετά, ενώ υπήρξε και ανάλογος αριθμός πληγωμένων. Από τα ξημερώματα της ημέρας παρατηρείς ότι οι Κερκυραίοι προσέρχονται στο λιμάνι, σιωπηλοί, με χαμηλωμένα κεφάλια, σε αναγνώριση της τραγωδίας στην οποία αισθάνονται να συμμετέχουν.

Και την επόμενη μέρα, 24 Οκτωβρίου, βρίσκονται εκεί ακόμα περισσότεροι καθώς γίνονται οι κηδείες των νεκρών. **Slides 34-40** Όπως αναφέρει το ημερολόγιο ενός νεαρού Κερκυραίου: «... οι ντόπιοι είναι αλήθεια πολύ λυπημένοι για το τραγικό γεγονός. Λυπημένοι. Πολύ λυπημένοι!»

Στο τέλος της εβδομάδας η αρμάδα των πλοίων που συγκεντρώθηκαν στην Κέρκυρα αρχίζει να σκορπίζει. Μερικά στο Αργοστόλι για να συμμετάσχουν στην Regata του Στόλου που είχε αναβληθεί, μερικά, περιλαμβανομένων των δύο κτυπημένων πλοίων, επιστρέφουν απ' ευθείας στη Μάλτα, ενόσω λαμβάνεις τη εντολή να διεξαγάγεις μιαν ευρύτερη επιχείρηση ναρκαλιείας στο Βόρειο Στενό.

Η δραστηριότητα μεταφέρεται πλέον στο διεθνές πεδίο, στις Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, στα Ηνωμένα Έθνη και τελικά στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Πριν τελειώσω, θα ήθελα πάρα πολύ να σημειώσω τις χρήσιμες συμβουλές, την υποστήριξη και την βοήθεια που έλαβα από τον οργανωτή της επετειακής αυτής εκδήλωσης, Σύλλογο Albert Cohen Κέρκυρα – και ιδιαιτέρως από τον Πρόεδρο Σπύρο Γιούργα, που μου έστειλε τόσο πολλές φωτογραφίες τις οποίες είδατε τα προηγούμενα 20' λεπτά και που προέρχονται από τα αρχεία του Συλλόγου. Ευχαριστώ επίσης την Ρωξάνη Πολίτη, Γενική Γραμματέα του Συλλόγου, καθώς και την Σοφία Μιχαλοπούλου που με καθοδήγησε σε όλη τη διαδρομή.

Και, τέλος, αισθάνομαι πως θα έπρεπε να απολογηθώ για το ότι δεν είμαι ναυτικός, αλλά μάλλον στρατιωτικός. Στο παρελθόν είχατε διακεκριμένους ναυτικούς - και πλοία – για να σας συνδράμουν στην εκδήλωση ανάμνησης αυτής της επετείου. Κατά την επίσημη 50^η επέτειο στην Κέρκυρα, το 1996, **slide 42** βλέπω ότι ήταν εδώ ο Ναύαρχος Sir Jock Slater, Πρώτος Λόρδος του Ναυαρχείου και Αρχηγός Ναυτικών Επιχειρήσεων. Το μόνο που μπορώ να πω σε αντιστάθμιση αυτής της διαφοράς είναι ότι η πρώτη πολεμική διάκριση που αποδόθηκε στο σύνταγμα μου του Βρετανικού Στρατού, του Royal Green Jackets, ήταν για τις δράσεις μας με τον Ναύαρχο Nelson, στη μάχη της Κοπεγχάγης το 1802, όταν επανδρώσαμε τα ξάρτια των πλοίων του. Και πάντα έκτοτε υπάρχει μια ναυτική κορώνα στο σήμα του πηληκίου μας! **slide 44**
